

Europa: pushbacks en grenzeloos geweld

Bijdrage Artsen zonder Grenzen aan themabijeenkomst "Pushbacks"

Januari 2022

Introductie

Artsen zonder Grenzen biedt als medische noodhulporganisatie hulp aan mensen in crisissituaties. Dit doen we in ruim 85 landen, neutraal, onpartijdig en onafhankelijk. Migratie en ontheemding zijn van invloed op veel van onze activiteiten wereldwijd. De humanitaire noden onder vluchtelingen, ontheemden en migranten dwingen ons ook in toenemende mate om in Europa, met name aan de buitengrenzen, hulpprojecten te starten. In 2015 hebben we onze medische activiteiten binnen Europa opgeschaald naar aanleiding van het groot aantal mensen dat in kort tijdsbestek het continent bereikte, alsook het grote aantal dat ziek werd en/of overleed onderweg.

Anno 2022 zien wij ons nog altijd genoodzaakt deze activiteiten te continueren en nieuwe activiteiten op te starten. Vanuit klinieken op de Griekse eilanden, een reddingsschip op de Middellandse Zee of via mobiele teams aan de grens van Polen, Bosnië en Herzegovina (BiH), Servië en Wit-Rusland verlenen wij waar mogelijk medische hulp aan mensen op de vlucht. Laatstgenoemde activiteiten zijn bovenal een reactie op het structurele en toenemende geweld dat aan de Europese grenzen wordt toegepast tegen mensen die daar asiel willen aanvragen.

Het jarenlange werk van onze eigen teams in verschillende grensgebieden verschaft ons een goed inzicht in de pushbacks en het toenemende geweld dat daarmee gepaard gaat. Artsen zonder Grenzen maakt zich zorgen om het geweld dat plaatsvindt in onder andere de Balkan, in Polen en Wit-Rusland, op de Griekse eilanden, in Libië en op de Middellandse Zee.

Balkan

Naast het bieden van reguliere zorg hebben onze teams in dit grensgebied dit jaar ruim 450 patiënten behandeld met verwondingen die rechtstreeks te linken zijn aan mishandeling, geweld en pushbacks. Dit betreft veelal geweld aan de grens van BiH met Kroatië, als ook de Servische grens met Hongarije, Kroatië en Roemenië. In 2021 heeft meer dan 75% van onze patiënten in Servië aangegeven mishandeld te zijn door (Europese) grensbewaking, politie, het leger of een andere autoriteit. Het toepassen van geweld en mishandelingen aan de grenzen lijkt de standaardmethode te zijn geworden voor de Europese grensbewaking. Mensen worden er bedreigd, mishandeld, met regelmaat van hun laatste spullen bestolen en soms zelfs gewond teruggestuurd.

Polen en Wit-Rusland

Ook aan de grens van Polen en Wit-Rusland zijn mishandelingen, geweld en pushbacks aan de orde van de dag. Sinds september 2021 werken wij in Litouwen en sinds begin oktober in Polen. In november heeft Artsen zonder Grenzen extra teams naar het grensgebied gestuurd om medische hulp te bieden tijdens de onrust in het grensgebied. Aan beide kanten van de grens worden er mensen mishandeld. Tot op de dag van vandaag bevinden zich mensen in dit beboste grensgebied. Zij hebben geen toegang tot hulp en bevinden zich in een potentieel levensbedreigende situatie, gelet op de winterse temperaturen. Deze misstanden vinden plaats op Europees grondgebied. Desalniettemin staan Europese lidstaten het niet toe dat humanitaire organisaties hier hulp bieden aan mensen in nood.

Griekenland

Gedurende 2020 en 2021 hebben onze teams in Griekenland meerdere getuigenissen verzameld van mensen wier leven in gevaar is gebracht door gedwongen en gewelddadige pushbacks. Zowel op zee als op land.

Tussen augustus en oktober 2021 hebben onze teams meerdere malen medische noodhulp verleend bij nieuwe bootaankomsten. Voor de teams naar de locatie gaan, contacteert Artsen zonder Grenzen alle officiële instanties en organisaties waaronder Frontex, de Griekse kustwacht en de UNHCR. Een vaste procedure: de ervaring leert dat de aanwezigheid van hulporganisaties niet altijd gewaardeerd wordt door de autoriteiten. Terwijl de behoefte aan hulp op deze belangrijke aankomstlocaties in Europa juist groot is.

De aanwezigheid van hulporganisaties zou op deze plekken prioriteit moeten hebben, in plaats van tegengewerkt worden door Europese autoriteiten. Ook in Griekenland zien we dat humanitaire organisaties niet meer als vanzelfsprekend hulp kunnen bieden aan mensen in nood. Ook zouden ze neutraal en onafhankelijk verslag moeten kunnen doen van wat er op Europees grondgebied gebeurt.

De Middellandse Zee (Italië)

Sinds 2015 redden we mensen van verdrinking op de Middellandse Zee. Met 8 verschillende schepen hebben wij sindsdien 80.000 mensen gered: gestuurd vanuit ons moreel kompas en te allen tijde binnen de internationale wetgeving en richtlijnen. Onze teams zien zich dan ook verplicht de ontscheping plaats te laten vinden in een veilige haven: een plek waar het leven van deze mensen niet meer op het spel staat en waar mensenrechten nageleefd worden. Volgens diezelfde richtlijnen, en tevens bepaald door de Verenigde Naties en Europese Commissie, kan Libië niet beschouwd worden als een veilig land. Sinds 2019 heeft Europa alle reddingswerkzaamheden in de Middellandse Zee overgedragen aan Libië. Nog altijd steunt Europa de Libische kustwacht financieel en operationeel. Informatie over boten in nood, verkregen door Europese drone-, vliegtuig- en satelliet-surveillance worden door Europese lidstaten enkel gedeeld met de Libische kustwacht. Deze informatie wordt niet doorgegeven aan diverse humanitaire organisaties die met reddingsschepen op de Middellandse Zee varen. Op deze manier faciliteren Europese lidstaten de intercepties en breken daarmee indirect het non-refoulement principe. Pushbacks in uitvoering veranderen naar *pullbacks* door de Libische kustwacht zet daarnaast de levens van mensen met regelmaat extra op het spel. Zowel teams van Artsen zonder Grenzen als andere organisaties, zijn getuige geweest van de gevaarlijke en gewelddadige manier waarop deze intercepties en *pullbacks* door de Libische kustwacht uitgevoerd worden. Hierbij worden - de door Europa geschonken - kustwachtboten als wapens gebruikt door grote golven te creëren, tegen de boten aan te varen of er wordt gericht op de overvolle boten geschoten. In het onlangs uitgebrachte [rapport](#) van de UN Fact-Finding Mission (FFM) wordt onderstreept dat intercepties door de Libische kustwacht systematisch 'roekeloos en gewelddadig' zijn. Met enige regelmaat overlijden mensen tijdens deze intercepties.

Libië

In 2021 heeft de Libische kustwacht 30,900 mensen door middel van illegale intercepties en pushbacks onder dwang teruggebracht naar Libië; het land dat zij ontvluchten. Het overgrote deel hiervan wordt willekeurig in detentiecentra opgesloten. In deze detentiecentra, maar ook daarbuiten, worden vluchtelingen en migranten blootgesteld aan uitbuiting, (seksueel) geweld, marteling, gedwongen arbeid en mensenhandel. Onze medische teams zien regelmatig vrouwen die door verkrachting zwanger zijn geworden en mensen met verwondingen van geweld: gebroken botten, ontstoken wonden en littekens van marteling en ander misbruik. Getuigenissen van op zee geredde mensen bevestigen dit beeld en onderstrepen dat er afpersing plaatsvindt voordat mensen hun vrijheid terug kunnen krijgen.

Ieder mens heeft het recht om deze onveilige omstandigheden te ontvluchten en in een veilig land asiel aan te vragen. Ook als het daardoor een grens moet oversteken. Vele mensen bevinden zich door de intercepties van de Libische kustwacht, gesteund en gefaciliteerd door de EU, echter gevangen in een vicieuze cirkel van detentie, marteling, afpersing, vluchtpogingen en pushbacks.

Artsen zonder Grenzen dringt aan op de volgende zaken:

- **Nederland moet de verantwoordelijkheid nemen om erop toe te zien, ervoor te pleiten en te waarborgen dat mensen in nood toegang hebben tot humanitaire- en medische zorg; juist in crisisgebieden aan de Europese (buiten)grenzen.**
- **Nederland moet zich direct actief inzetten om misbruik, geweld en illegale pushbacks aan de Europese (buiten)grenzen te beëindigen. Ook wanneer deze onder (in)directe coördinatie van Europese lidstaten uitgevoerd worden.**